

REPUBLIKA E KOSOVËS - REPUBLIKA KOSOVO - REPUBLIC OF KOSOVO

**GJYKATA KUSHTETUESE
USTAVNI SUD
CONSTITUTIONAL COURT**

Priština, dana 23. oktobra 2024. godine
Ref. br: AGJ 2570/24

PRESUDA

u

slučaju br. KI43/24

Podnosilac

Merita Visoka, Eroll Visoka i Melinde Visoka

**Ocena ustavnosti rešenja Rev. br. 382/2023 od 17. oktobra 2023. godine
Vrhovnog suda Republike Kosovo**

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Gresa Caka-Nimani, predsednica
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija
Bajram Ljatifi, sudija
Safet Hoxha, sudija
Radomir Laban, sudija
Remzije Istrefi-Peci, sudija
Nexhmi Rexhepi, sudija
Enver Peci, sudija, i
Jeton Bytyqi, sudija

Podnosilac zahteva

1. Zahtev su podneli Merita Visoka, Eroll Visoka i Melinde Visoka, sa prebivalištem u Prištini (u daljem tekstu: podnosioci zahteva) koje zastupa Udruženje advokata "Sejdiu & Qerkini" D.O.O. u Prištini.

Osporena odluka

2. Podnosioci zahteva osporavaju ustavnost rešenja [Rev. br. 382/2023] od 17. oktobra 2023. godine Vrhovnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Vrhovni sud) u vezi sa presudom [Ac. br. 737/19] od 17. jula 2023. godine Apelacionog suda Kosova (u daljem tekstu: Apelacioni sud) i presudom [C. br. 106/2013] od 8. novembra 2018. godine Osnovnog suda u Prištini – odeljenja u Podujevu (u daljem tekstu: Osnovni sud).
3. Podnosioci zahteva su osporenu odluku primili 31. oktobra 2023. godine.

Predmetna stvar

4. Predmetna stvar je ocena ustavnosti rešenja [Rev. br. 382/2023] od 17. oktobra 2023. godine Vrhovnog suda, kojim se navodi da su podnosiocima zahteva povredena osnovana prava i slobode, zagarantovane članovima 3. [Jednakost pred zakonom] i 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav) i članom 6. (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLJP).

Pravni osnov

5. Zahtev je zasnovan na stavovima 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, članovima 22. (Procesuiranje podnesaka) i 47. (Individualni zahtevi) Zakona br. 03/L-121 o Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Zakon) i pravilu 25 (Podnošenje zahteva i odgovora) Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovník).

Postupak pred Ustavnim sudom

6. Dana 20. februara 2024. godine, podnosioci zahteva su podneli zahtev Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud).
7. Dana 21. februara 2024. godine, predsednica Suda je, odlukom [br. GJR.KI71/24], imenovala sudiju Selvetu Gërxhaliu Krasniqi za sudiju izvestioca, dok je odlukom [br. KSH.KI71/24] imenovala Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Gresa Caka Nimani (predsedavajuća), Bajram Ljatići i Safet Hoxha (članovi).
8. Dana 11. marta 2024. godine, sudija Jeton Bytyqi je položio zakletvu pred predsednicom, kada je i počeo njegov mandat u Sudu.
9. Dana 19. marta 2024. godine, Sud je obavestio podnosiocima zahteva i Vrhovni sud o registraciji zahteva.
10. Dana 24. septembra 2024. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i jednoglasno iznelo preporuku Sudu o prihvatljivosti zahteva.
11. Istog datuma, Sud je jednoglasno odlučio da (i) proglasi zahtev prihvatljivim; (ii) utvrdi da rešenje [Rev. br. 382/2023] od 17. oktobra 2023. godine Vrhovnog suda nije u skladu sa stavom 1. člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa stavom 1. člana 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLJP-a.

Pregled činjenica

12. Na osnovu spisa predmeta, Sud primećuje da je sudski postupak započet 11. marta 2013. godine, kada je Eroll Visoka (jedan od podnosioca zahteva) tužio opštinu Podujevo. U tužbenom zahtevu on je tražio da se utvrdi da je vlasnik nepokretnosti br. 552 u „Qytet-rruga Zahir Pajaziti“, sa kućnom kulturom (00.0045 ha), dvorištem (00.05.00 ha) i njivom (00.00.58 ha). Takođe, za katastarsku parcelu br. 553 u „Qitet-Trualli“, sa kulturom njive (00.05.60 ha), sva upisana u posedovni list 1230 HA, ZK Podujevo. Ta imovina je eksproprijisana rešenjem o eksproprijaciji [br. 04-466-765/3] od 28. jula 1980. godine, koje je postalo izvršno 5. novembra 1980. godine od strane tuženog za izgradnju Doma kulture i samim tim, uknjiženesu kao društvena svojina na ime opštine Podujevo. U tužbenom zahtevu on nije precizirao vrednost predmetnog spora.
13. Dana 13. juna 2013. godine, Eroll Visoka je precizirao tužbu podneskom i proširio tužbu sa drugim podnosiocima zahteva, ali ponovo ni u preciziranom tužbenom zahtevu podnosioci zahteva nisu naveli vrednost predmetnog spora.
14. Dana 8. novembra 2018. godine, Osnovni sud je, presudom [C. br. 106/2013], odbio tužbeni zahtev podnosilaca. Osnovni sud je, nakon ocene dokaza i iskaza, utvrdio da je eksproprijacija izvršena u skladu sa zakonom i da su preci podnosilaca zahteva dobili naknadu, iako ne adekvatnu prema navodima podnosilaca zahteva. Osnovni sud je takođe istakao da su podnosioci zahteva propustili zakonski rok za podnošenje zahteva za vraćanje svojine, ne postupajući u skladu sa rokovima iz Zakona o eksproprijaciji i Zakona o udruženom radu.
15. Protiv ove presude, podnosioci zahteva su uložili žalbu zbog povreda odredaba parničnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i pogrešne primene materijalnog prava.
16. Dana 17. jula 2023. godine, Apelacioni sud je, odlučujući po žalbi, doneo presudu [Ac. br. 737/19], kojom je odbio žalbu podnosilaca zahteva, kao neosnovanu, a potvrdio presudu [C. br. 106/2023] Osnovnog suda. Apelacioni sud je u svom obrazloženju istakao da nema povreda odredaba parničnog postupka za koje je ovaj sud po službenoj dužnosti dužan da razmotri, te nije utvrdio da je predmetna presuda nejasna i kontradiktorna sama sa sobom. Što se tiče tvrdnji podnosilaca zahteva, Apelacioni sud je ocenio da je prvostepeni sud na pravičan i potpun način utvrdio činjenično stanje i da je na osnovu toga pravilno primenio i materijalno pravo.
17. Dana 4. septembra 2023. godine, protiv presude Apelacionog suda, zastupnik podnosilaca zahteva je izjavio reviziju Vrhovnom sudu, sa predlogom da Vrhovni sud usvoji u celosti reviziju, ukidajući presudu [Ac. br. 737/2019] od 17. jula 2023. godine Apelacionog suda i presudu [C. br. 106/13] od 8. novembra 2018. godine Osnovnog suda i da se predmet vrati na preispitivanje i presuđivanje prvostepenom sudu.
18. Dana 17. oktobra 2023. godine, Vrhovni sud je doneo rešenje [Rev. br. 382/2023], kojim je odbio, kao nedozvoljenu, reviziju zastupnika podnosilaca zahteva, izjavljenu protiv presude [Ac. br. 737/19] Apelacionog suda od 17. jula 2023. godine.
19. U svom obrazloženju, Vrhovni sud je istakao da je ovoj pravno parničnoj stvari prvo ocenio dozvoljenost revizije na osnovu stava 3, člana 211. Zakona o parničnom postupku (u daljem tekstu: ZPP), gde je propisano: *“Revizija se ne dozvoljava u imovinsko pravnim odnosima u kojima se tužbeni zahtev ne odnosi na novčane zahteve, na*

predaju stvari ili na ispunjavanje neke druga polaganja, ukoliko vrednost predmeta spora navedenog u tužbi tužioca ne prelazi sumu od 3,000 €”.

20. Pored toga, Vrhovni sud je istakao da je u članu 30, stav 1 ZPP-a, propisano: *“Tužilac ima dužnost da u imovinsko – pravnim sporovima , u tužbi utvrdi vrednost predmeta spora. Kao vrednost predmeta spora se ima u vidu sama vrednost glavnog zahteva”*, dok je u stavu 2 ovog člana propisano: *“Kamate, troškovi postupka, ugovoreni penaliteti i ostali zahtevi se ne uzimaju u obzir ukoliko ne predstavljaju glavni zahtev”*.
21. Vrhovni sud je dalje u rešenju obrazložio da ni prvom tužbom ni naknadnim preciziranjem zahteva nije utvrđena vrednost spora. Vrhovni sud je, dalje, naglasio da je Osnovni sud, sudskom opomenom od 9. marta 2017. godine, pozvao podnosiocima zahteva da u ime sudske takse za tužbu plate taksu u iznosu od 15 €, koju su podnosioci zahteva platili. Vrhovni sud je obrazložio da je dužan da oceni dozvoljenost revizije i u ovom slučaju revizija nije dozvoljena zbog vrednosti spora, na osnovu činjenice da podnosioci zahteva u tužbi nisu naveli vrednost spora i u naknadnom preciziranju zahteva, dok plaćena taksa za tužbu ne prelazi vrednost spora preko 3,000 € prema Administrativnom uputstvu o izjednačavanju sudskih taksi. Isto tako, priroda spora ne predstavlja izuzetak u pogledu dozvoljenosti revizije. U zaključku, Vrhovni sud je utvrdio da, budući da nižestepeni sud nije postupio u skladu sa članom 218.1 i 2 tačka d) ZPP-a, da odbije reviziju kao nedozvoljenu, Vrhovni sud je primenom člana 221. ZPP-a, morao istu da odbije, kao nedozvoljenu.

Navodi podnosioca

22. Podnosioci zahteva navode da su im rešenjem [Rev. br. 382/2023] od 17. oktobra 2023. godine Vrhovnog suda povređena osnovna prava i slobode, propisane članovima 3. [Jednakost pred zakonom] i 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava i članom 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLJP-a.
23. Podnosioci zahteva ističu da je Vrhovni sud naglasio da oni nisu pomenuli vrednost spora ni u tužbi ni kasnije u postupku, te da ovaj nedostatak nije otklonjen do okončanja postupka. Podnosioci zahteva takođe ističu da je Vrhovni sud izdao sudsku opomenu u ime tužbe, ali je ignorisao odredbe ZPP-a, i nije naveo razloge zašto redovni sudovi nisu poštovali član 36. ZPP-a, koji zahteva da sud odredi vrednost spora kada to stranke ne učine.
24. Podnosioci zahteva dalje ističu da je prema članu 36. ZPP-a, odgovornost suda, a ne tužioca, da odredi vrednost spora kada to nisu učinile stranke. I da je u konkretnom slučaju, zbog propusta suda da odredi vrednost, podnosiocima zahteva oduzeto pravo na korišćenje vanrednih pravnih sredstava. I da ZPP-a nalaže da sud postupi prema službenoj dužnosti za odrađivanje vrednosti spora na osnovu objektivnih okolnosti i zahteva stranke, ako tužilac ne pomene vrednost, sud to mora učiniti na pripremnom ročištu ili na ročištu za glavnu raspravu. Takođe, podnosioci zahteva ističu da se greška suda ne može pripisati tužiocu i da ne bi trebalo da ugrozi njegovo pravo na delotvornu pravnu zaštitu. I da po zakonu, odgovornost za određivanje vrednosti spora, kada predmet tužbenog zahteva nije u vezi sa novčanim potraživanjima, pada na tužioca i sud, ako tužilac ne pomene vrednost spora, to ne bi trebalo da ometa efikasnu sudsku zaštitu. Pored toga, podnosioci zahteva ističu da je zakonom propisano da, u slučaju da tužilac ne pomene vrednost ili zloupotrebi ovo pravo, sud mora da odredi vrednost spora prema službenoj dužnosti i da je to obaveza suda prema članu 36. ZPP-a.
25. Podnosioci zahteva navode da se ovaj predmet fokusira na dva glavna pitanja: da li sud ima obavezu prema članu 36. ZPP-a da odredi vrednost spora kada je stranke nisu pomenule? I da li je ispravno pripisati podnosiocu zahteva propust suda da primeni

zakon, što otežava meritorno razmatranje revizije? I da u konkretnom slučaju Vrhovni sud nije pravilno primenio ZPP, ne određujući vrednost spora, što je onemogućilo podnošenje revizije koja zahteva da vrednost spora bude najmanje 3.000 €. Podnosioci zahteva takođe ističu da se ova odgovornost ne može preneti na tužioca, koji u toj fazi nije imao mogućnost da pomeni vrednost i da je predmet spora bila nepokretnost, čija je vrednost mnogo veća od 15 €, koliko je iznosila sudska taksa. Pored toga, podnosioci zahteva ističu da je Vrhovni sud, odlukom da odbije reviziju, kao nedozvoljenu, stavio nepravedan teret na podnosiocima zahteva, uskrativši im pravo na pun pristup pravdi i na pravičan proces i da Vrhovni sud nije razmotrio reviziju u suštini.

26. Podnosioci zahteva dalje ističu da ZPP utvrđuje da sporovi u vezi sa nepokretnostima nisu sporovi male vrednosti. I da Vrhovni sud nije uzeo u obzir ovu odredbu u oceni spora podnosilaca zahteva koji se odnosio na nepokretnosti. Takođe, podnosioci zahteva ističu da se nije pozivao na član 36. ZPP-a, koji nalaže da sud prema službenoj dužnosti određuje vrednost spora kada je nisu pomenule stranke. Dalje, podnosioci zahteva ističu da ZPP i sudska praksa Vrhovnog suda Hrvatske pokazuju da su sporovi oko nepokretnosti isključeni iz pravila o sporovima male vrednosti, ističući i da član 486. ZPP potvrđuje da sporovi sa nepokretnostima kao predmet nisu kvalifikovani kao sporovi male vrednosti, legitimisajući reviziju podnosilaca zahteva zbog visoke vrednosti predmeta spora i da je sud dužan da postupi kada vrednost spora nije pomenuta od strane stranaka shodno članu 36. ZPP-a.
27. Podnosioci zahteva ističu da im je Vrhovni sud, nezakonitim radnjama, uskratio mogućnost pristupa sudu i prava da se njegov predmet ispita na pravičan i meritoran način. I da sudske procedure moraju poštovati ustavni princip vladavine prava, jednu od najviših vrednosti ustavnog poretka Kosova. Takođe, podnosioci zahteva navode da ovi postupci treba da obezbede da pravne posledice budu u skladu sa legitimnim očekivanjima strana u sudskom procesu, uključujući i očekivanje meritornog rešenja spora. I da vrednost spora i pravična primena procesnih odredbi od strane sudova utiču na prava stranaka da podnesu reviziju kao vanredno pravno sredstvo. Dalje, podnosioci zahteva ističu da iako je vrednost spora možda određena, važeći ZPP utvrđuje da kada se u sporu radi o nepokretnostima, vrednost spora se ne smatra malom.
28. Podnosioci zahteva ističu da prema Evropskom sudu za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP), ograničenja ne bi trebala da sprečavaju ili umanjuju suštinu prava na pristup pravnim sredstvima i da pravo na odlazak na sud ima za cilj da obezbedi da stranke budu saslušane i ravnopravno tretirane pred sudom. I da to uključuje ne samo pravo da se pokrene sudski proces, već i da se dobije konačna odluka suda, koja zahteva da pristup bude realan, a ne formalan. Nadalje, podnosioci zahteva naglašavaju da se uskraćivanje ovog prava smatra kršenjem osnovnog prava na pravično suđenje, kako je predviđeno članom 31. Ustava i članom 6. EKLJP-a. I da ako se procesnim sredstvom ne postupi suštinski, time se krši pravo na zaštitu i pristup Vrhovnom sudu. Takođe, podnosioci zahteva naglašavaju da pogrešna primena normi koja dovodi do ne suđenja navoda narušava pravo na obraćanje sudu i na redovan pravni postupak i da pravo na reviziju i pristup sudu ne može biti povređeno od strane podnosioca zahteva zbog nedostataka ili grešaka državnih organa.
29. Stoga, podnosioci zahteva traže od Suda da: (i) utvrdi da je zahtev prihvatljiv; (ii) utvrdi povredu individualnih prava podnosilaca zahteva zagarantovanih članom 31. Ustava, i članom 6. EKLJP-a, kao rezultat povrede velikog broja prava koja su podnosiocima zahteva zagarantovana ovim instrumentima i ZPP-om od strane Vrhovnog suda; i kao posledica toga (iii) da proglasi rešenje Vrhovnog suda ništavim, (iv) da naloži vraćanje slučaja na presuđivanje; i (v) odredi bilo koju drugu zakonsku meru za koju Sud oceni da je pravno zasnovana i razumna.

Relevantne ustavne odredbe

USTAV REPUBLIKE KOSOVO

Član 3 [Jednakost pred zakonom]

“1. Republika Kosovo je multietničko društvo, koje se sastoji od Albanaca i ostalih zajednica, kojom se upravlja na demokratski način, poštujući vladavinu zakona, preko zakonodavnih, izvršnih i pravosudnih institucija.

2. Sprovođenje javne vlasti u Republici Kosovo se zasniva na načelu jednakosti svih građana pred zakonom i poštovanju međunarodno priznatih prava i osnovnih sloboda, kao i zaštiti prava i učešća svih zajednica i njihovih pripadnika”.

Član 31 [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje]

- 1. “Svakom se garantuje jednaka zaštita prava pred sudom, ostalim državnim organima i nosiocima javnih.*
- 2. Svako ima pravo na javno, nepristrasno i pravično razmatranje odluka o pravima i obavezama ili za bilo koje krivično gonjenje koje je pokrenuto protiv njega/nje, u razumnom roku, od strane nezavisnog i nepristrasnog, zakonom ustanovljenog, suda”.*

[...]

EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA

Član 6 (Pravo na pravično suđenje)

- 1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. Presuda se izriče javno, ali se novinari i javnost mogu isključiti s čitavog ili jednog dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to nalažu interesi maloletnika ili zaštite privatnog života strana u sporu, ili kada to sud smatra izričito neophodnim zato što bi u posebnim okolnostima publicitet mogao naneti štetu interesima pravde”.*

[...]

ZAKON Br. 03/L- 006 O PARNIČNOM POSTUPKU

4. Utvrđivanje vrednosti predmeta spora

Član 30

“30.1 Tužilac ima dužnost da u imovinsko – pravnim sporovima , u tužbi utvrdi vrednost predmeta spora. Kao vrednost predmeta spora se ima u vidu sama vrednost glavnog zahteva“.

Član 36

“Ukoliko tužitelj nije uopšte pomenuo vrednost predmeta spora u tužbi podnetoj sudu, ili ukoliko je on predstavio veoma visoku ili mnogo nižu vrednost nego što je ona stvarno, onda sud prema službenoj dužnosti ili prema prigovoru optužene stranke, najkasnije na pripremnom ročištu, ako ono nije održano, onda na ročištu za glavnu raspravu pravnog pitanja, ali pre nego što počne razmatranje glavnog pitanja, brzo i na prikladan način će odrediti , odnosno će verifikovati tačnost vrednosti date tužbi od stranke tuženika. U ovakvim slučajevima sud odlučuje rešenjem protiv kojeg se ne dozvoljava žalba”.

REVIZIJA

Član 211

“Protiv presude drugostepenog suda, stranke mogu da podnesu reviziju u roku od trideset (30) dana od dana kada im je uručena presuda”.

ZAKON BR. 04/L-118 O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA BR. 03/L-006 O PARNIČNOM POSTUPKU

Član 11

“Član 218. bazičnog zakona preformuliše se tekstom koji glasi:

Član 218

- 1. Revizija koja je podneta po isteku roka, nedozvoljena ili nepotpuna, prvostepeni sud odbacuje rešenjem bez održavanja sudske rasprave.*
- 2. Revizija je nedozvoljena ako:*
 - a) podnese lice koje nije ovlašćeno za podnošenje revizije;*
 - b) ako reviziju podnese lice koje je povuklo reviziju;*
 - c) ako lice koje podnese reviziju nema neki interes za njeno podnošenje;*
 - d) ako je revizija podneta protiv presude, protiv koje prema zakonu ne može da se podnese”.*

Ocena prihvatljivosti zahteva

30. Sud prvo razmatra da li su ispunjeni uslovi prihvatljivosti koji su utvrđeni Ustavom, propisani Zakonom i dalje predviđeni Poslovníkom.
31. U tom smislu, Sud se poziva na stavove 1. i 7. člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

Član 113

[Jurisdikcija i ovlašćene strane]

“1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.

[...]

7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom”.

[...]”.

32. Sud u nastavku razmatra da li je podnosilac zahteva ispunio uslove prihvatljivosti, kao što su dalje propisani u Zakonu, odnosno u članovima 47, 48. i 49. Zakona, koji propisuju:

Član 47
(Individualni zahtevi)

“1. Svaka osoba ima pravo da od Ustavnog suda zatraži pravnu zaštitu ukoliko smatra da njena Ustavom zagwarantovana prava i slobode krši neki javni organ.

2. Osoba može da podnese pomenuti podnesak samo nakon što su iscrpljena sva ostala zakonom određena pravna sredstva”.

Član 48
(Tačnost podneska)]

„Podnosilac podneska je dužan da jasno naglasi to koja prava i slobode sumu povređena i koji je konkretan akt javnog organa koji podnosilac želi da ospori”.

Član 49
(Rokovi)

„Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnosilac primio sudsku odluku. U svim ostalim slučajevima, rok počinje na dan javnog objavljivanja odluke ili akta [...]”.

33. U pogledu ispunjenosti gore navedenih kriterijuma, Sud ocenjuje da su podnosioci zahteva: i) ovlašćena strana, u smislu stava 7. člana 113. Ustava; ii) osporavaju ustavnost rešenja [Rev. br. 382/2023] od 17. oktobra 2023. godine Vrhovnog suda; iii) iscrpeli su sva raspoloživa pravna sredstva, u smislu stava 7. člana 113. Ustava i stava 2. člana 47. Zakona; iv) jasno su naglasili Ustavom zagwarantovana prava za koja tvrde da su im povređena, u skladu sa zahtevima člana 48. Zakona; i v) podneli su zahtev u zakonskom roku od 4 (četiri) meseca, kako je definisano članom 49. Zakona.
34. Sud takođe utvrđuje da zahtev ispunjava uslove prihvatljivosti, definisane stavom 1 pravila 34 (Kriterijumi prihvatljivosti) Poslovnika. Isti se ne može proglasiti neprihvatljivim na osnovu uslova definisanih stavom 3. pravila 34. Poslovnika.
35. Štaviše i na kraju, Sud ističe da zahtev ne može da se proglasi neprihvatljivim na nekoj drugoj osnovi. Stoga, zahtev se treba proglasiti prihvatljivim i treba se oceniti njen meritum.

Meritum zahteva

36. U smislu ocene prihvatljivosti zahteva, Sud će se prvo podsetiti na suštinu slučaja i na relevantne navode podnosioca zahteva, pri čijoj oceni će Sud primeniti standarde sudske prakse ESLJP-a, u skladu sa kojima je, prema članu 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava, dužan da tumači osnovna prava i slobode zagarantovane Ustavom.
37. Sud na početku podseća da se suština sudskog spora pred redovnim sudovima odnosi na podnosioca zahteva, koji su 11. marta 2013. godine tužili opštinu Podujevo. Podnosioci zahteva su tražili da im se pravno prizna svojina nad dve parcele br. 552 u „Qytet-rruga ZahirPajaziti“ i katastarskom parcelom br. 553 u „Qytet-Trualli“, sve uknjižene u posedovni list 1230 HA, ZK Podujevo. Tu imovinu je opština eksproprialala 28. jula 1980. godine za izgradnju Doma kulture. Rešenje o eksproprijaciji je postalo izvršno 5. novembra 1980. godine i imovina je upisana kao društvena svojina na ime opštine Podujevo. Osnovni sud je presudom [C. br. 106/2013] odbio tužbeni zahtev podnosioca, nalazeći da je eksproprijacija izvršena u skladu sa zakonom i da su preci tužilaca dobili naknadu, iako po njima ne adekvatnu. Osnovni sud je takođe istakao da su podnosioci zahteva propustili zakonski rok za vraćanje svojine nepostupajući u rokovima iz Zakona o eksproprijaciji i Zakona o udruženom radu.
38. Protiv presude Osnovnog suda, podnosioci zahteva su uložili žalbu Apelacionom sudu. Apelacioni sud je odbio žalbu, kao neosnovanu. Uzimajući to u obzir, podnosioci zahteva su podneli zahtev za reviziju, koju je odbio Vrhovni sud iz proceduralnih razloga, zaključivši da tužbeni zahtev podnosioca ne prelazi vrednost od 3,000 €.
39. Sama činjenica da je Vrhovni sud odbio zahtev podnosioca za reviziju iz čisto proceduralnih razloga navela je podnosioca da podnesu zahtev Sudu, tvrdeći da im se ovim rešenjem Vrhovnog suda krši pravo na „pristup sudu“ zagarantovano članom 31. Ustava i članom 6. EKLJP-a. Tačnije, Vrhovni sud je nezakonitim radnjama uskratio podnosiocima zahteva mogućnost da imaju pristup sudu i pravo da se njihov slučaj razmotri na pravičan i meritoran način. Naglašavajući da sudski postupak mora da obezbedi da pravne posledice budu u skladu sa legitimnim očekivanjima strana u sudskom postupku i da se može utvrditi vrednost spora, važeći ZPP predviđa da kada se spor odnosi na nepokretnost, vrednost spor se ne smatra malim.
40. Na osnovu gore navedenog, podnosioci zahteva zaključuju da se revizija može odbiti samo ako vrednost spora ne prelazi iznos od 3.000 €, ali u konkretnom slučaju nije utvrđen iznos vrednosti spora, te se stoga ista ne može odbiti. S tim u vezi, podnosioci zahteva tvrde da Vrhovni sud nije naveo razloge zbog kojih redovni sudovi nisu poštovali član 36. ZPP-a, koji nalaže sudu da utvrdi vrednost spora kada stranke to ne učine. I da je jasno da po zakonu, ako tužilac nije utvrdio vrednost spora po članu 30. ZPP-a, onda je dužnost suda da ovu vrednost utvrdi „prema službenoj dužnosti“. Takođe, u ZPP nije utvrđeno da revizija nije dozvoljena u sporovima bez utvrđene vrednosti.
41. S tim u vezi, podnosioci zahteva ističu da ZPP utvrđuje da sporovi u vezi sa nepokretnostima nisu sporovi male vrednosti. Vrhovni sud nije uzeo u obzir ovu odredbu u oceni spora podnosioca zahteva koji se odnosio na nepokretnosti. Dalje, podnosioci zahteva ističu da ZPP i sudska praksa Vrhovnog suda Hrvatske pokazuju da su sporovi oko nepokretnosti isključeni iz pravila o sporovima male vrednosti, takođe ističući da član 486. ZPP-a potvrđuje da sporovi sa nepokretnostima kao predmet nisu kvalifikovani kao sporovi male vrednosti, legitimizujući reviziju podnosioca zahteva zbog visoke vrednosti predmeta spora, i da je sud dužan da postupi kada vrednost spora nije pomenuta od strane stranaka shodno članu 36. ZPP-a.

42. Stoga, Sud, pre analize navoda podnosioca zahteva, želi da naglasi da se u ovom zahtevu neće baviti pitanjem svojine između podnosioca zahteva i tužene, niti pravnim legitimitetom stranaka u redovnom sudskom postupku, već će se fokusirati isključivo na pitanje moguće povrede člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a, u kontekstu povrede prava na pristup sudu, odnosno da li su procesni propusti redovnih sudova doveli do situacije da Vrhovni sud odbije zahtev podnosioca iz razloga što je poslednje navedeni pri odlučivanju o dozvoljenosti revizije zauzeo formalistički pristup, ne uzimajući u obzir moguće procesne propuste nižestepnih sudova.
43. Konkretna slučaj koji Sud razmatra se odnosi na način na koji su postojeći uslovi *ratione valoris* delovali u slučaju podnosioca zahteva. Konkretno, slučaj se odnosi na pitanje da li je Vrhovni sud, u posebnim okolnostima slučaja, proglasivši reviziju podnosioca zahteva nedozvoljenom, primenio preterani formalizam i nesrazmerno uticao na njegovu sposobnost da sudi o meritumu slučaja u njegovom imovinskom sporu, kako jezagarantovano zakonskim propisima. U kontekstu gore navedenog, Sud će razmotriti da li je postupanje nižestepnih sudova i preduzimanje/nepreduzimanje procesnih radnji od strane poslednje navedenih, rezultiralo ograničenjem pristupa višem sudu.
44. U primeni ove analize, Sud će se prvo pozvati na sudsku praksu Suda, kao i na sudsku praksu ESLJP-a u pogledu ograničenja pristupa sudu, uključujući i sudsku praksu koja se odnosi na ograničenja pristupa višim sudovima. Zatim će analizirati sudsku praksu u vezi sa pitanjem ograničenja pristupa višim sudovima *ratione valoris*, kao i posebna pitanja srazmernosti koja se u ovom slučaju nameću, odnosno ko treba da snosi štetne posledice grešaka učinjenih tokom postupka, i pitanja postojanja preteranog formalizma.
45. Stoga, Sud mora da utvrdi da li je propust Osnovnog suda da postupi u skladu sa članom 36. ZPP-a i da utvrdi vrednost spora doveo do situacije da je Vrhovni sud odbio njegov zahtev za reviziju iz čisto formalnih razloga, bez razmatranja suštine njegovih žalbenih navoda.
46. Imajući to u vidu, Sud najpre ističe da pitanje odbijanja ili nedozvoljavanja revizije, jer ona ne dostiže zakonom utvrđenu vrednost, spada u okvire načela ili prava na pristup sudu, zagarantovanog članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a (vidi, slučaj Suda: [KI96/22](#), podnosilac zahteva: *Naser Husaj i Uliks Husaj*, rešenje o neprihvatljivosti od 29. avgusta 2023. godine, stav 49).
47. Nakon navedenog, Sud se poziva na zaključak Vrhovnog suda da revizija podnosioca zahteva nije dozvoljena, ističući: „*Pošto nižestepeni sud nije postupio u skladu sa članom 218.1 i 2 tačka d) ZPP-a - da odbije reviziju, kao nedozvoljenu, Vrhovni sud Kosova je, primenom člana 221. Zakona o parničnom postupku, odlučio da istu odbije, kao nedozvoljenu*”.
48. Uzimajući u obzir gore navedeno, okolnosti konkretnog slučaja se odnose na činjenicu da li je Vrhovni sud, proglasivši da „*revizija nije dozvoljena*“ iz čisto pravnih/proceduralnih pitanja, nesrazmerno uticao na mogućnost podnosioca zahteva da dobiju meritornu odluku za njihov slučaj od strane Vrhovnog suda.
49. Sud je, na osnovu svoje sudske prakse i prakse ESLJP, u principu naglasio da pravo na pristup sudu treba da bude „*praktično i efikasno*“, a ne „*teorijsko i iluzorno*“ (vidi, između ostalog, slučajeve Suda: [KI20/21](#), podnositeljka zahteva: *Violeta Todorović*, presuda od 13. aprila 2021. godine, stav 43, i [KI224/19](#), podnosilac zahteva: *Islam Krasniqi*, presuda od 10. decembra 2020. godine, stav 39; vidi takođe slučaj ESLJP-a: [Lupeni grčkokatolička parohija i drugi protiv \[VV\]](#), br. 76943/11, presuda od 29.

novembra 2016. godine, stav 84). Prema sudskoj praksi Suda i ESLJP, ovo pravo nije apsolutno, ali može biti podložno ograničenjima koja se ne usuđuju da smanje pristup sudu na taj način ili u meri koja narušava samu suštinu prava. Takva ograničenja neće biti opravdana ako ne teže legitimnom cilju ili ako ne postoji razuman odnos proporcionalnosti između upotrebljenih sredstava i cilja koji se želi postići pomoću njih (vidi, slučajeve Suda: KI96/22, podnosilac zahteva: *Naser Husajli Uliks Husaj*, gore citiran, stav 51; KI20/21, podnositeljka zahteva: *Violeta Todorović*, gore citiran, stav 45; i [KI54/21](#), podnosilac zahteva: *Kamber Hoxha*, presuda od 4. novembra 2021. godine, stavovi 63-64; vidi, takođe, slučajeve ESLJP-a: [Sotirisi Nikos Koutras ATTEE protiv Grčke](#), br. 39442/98, presuda od 16. novembra 2000. godine, stav 15; [Běleši drugi protiv Republike Češke](#), br. 47273/99, presuda od 12. novembra 2002. godine, stav 61; i [Lupeni grčko katolička parohija i drugi protiv Rumunije](#), gore citiran, stav 89).

Opšta načela pristupa višim sudovima i ograničenja racione valoris u tom pogledu

50. Sud se, u kontekstu ograničenja pristupa višim sudovima, odnosno Vrhovnom sudu, a koje je u vezi sa ograničenjem *racione valoris*, poziva na svoju sudsku praksu koja je, na osnovu sudske prakse ESLJP, afirmisala principe koji se odnose na ograničenje *racione valoris* u Vrhovnom sudu. U tom kontekstu, Sud je naglasio da član 31. Ustava, u vezi sa članom 6. EKLJP, ne obavezuje osnivanje apelacionih ili vrhovnih sudova, međutim, u slučaju da takav sud postoji, treba poštovati garancije člana 31. Ustava u vezi članom 6. EKLJP, i stoga moraju garantovati parničarima efektivno pravo pristupa sudovima da odlučuju o njihovim „građanskim pravima i obavezama“ (vidi: slučaj Suda: KI199/22, podnosilac zahteva: *P.T.P. „Arta XH“*, presuda od 30. jula 2024. godine, stav 68; vidi takođe slučajeve ESLJP-a: [Andrejeva protiv Letonije](#) br. 55707/00, stav 97, vidi, takođe: [Levages Prestations Services protiv Francuske](#), br. 21920/93, od 23. oktobra 1996. godine, stav 44, i [Brualla Gómez de la Torre protiv Španije](#), zahtev br. 26737/95, od 19. decembra 1997. godine, stav 37).
51. Međutim, ESLJP je utvrdio da nije njegova dužnost da formira sopstveni stav o tome da li su politike koje su izabrale ugovorne strane, a koje određuju ograničenja pristupa sudu, odgovarajuće ili ne; zadatak suda je ograničen samo na utvrđivanje da li su njihovi izbori u ovoj oblasti proizveli posledice koje su u skladu sa EKLJP. Slično tome, uloga Suda nije da rešava sporove u vezi sa tumačenjem domaćeg zakona koji reguliše ovaj pristup, već da utvrdi da li su efekti takvog tumačenja u skladu sa EKLJP (vidi, slučajeve ESLJP-a: [Platakou protiv Grčke](#), zahtev br. 38460/97, stavovi 37-39, [Yagtzilari drugi protiv Grčke](#), zahtev br. 41727/98, stav 25, i [BulfrachtLtd protiv Hrvatske](#), zahtev br. 53261/08, od 21. juna 2011. godine, stav 35).
52. U tom smislu, treba ponoviti da način na koji se član 6. stav 1. primenjuje u apelacionim ili kasacionim sudovima zavisi od posebnosti konkretnog postupka i da treba uzeti u obzir ukupnost postupka koji se vodi u unutrašnjem pravnom poretku, kao i ulogu kasacionog suda u njemu; uslovi prihvatljivosti revizije mogu biti stroži od onih za redovnu žalbu (vidi, slučajeve ESLJP-a: [Levages Prestations Services](#), gore citiran, stav 45; gore citiran slučaj [Brualla Gómez de la Torre](#), gore citiran, stav 37; i [Kozlica protiv Hrvatske](#), br. 29182/03, presuda od 2. novembra 2006. godine, stav 32; vidi, takođe, slučaj [Shamoyan protiv Jermenije](#), br. 18499/08, presuda od 7. jula 2015. godine, stav 29).
53. Sud je na osnovu sudske prakse ESLJP-a istakao da je primena zakonskog praga *racione valoris* u vezi sa revizijom u Vrhovnom sudu legitimna i razumna proceduralna pretpostavka s obzirom na samu suštinu uloge Vrhovnog suda da se bavi samo pitanjima od posebnog značaja (vidi, slučaj Suda: KI199/22, podnosilac zahteva: *P.T.P. „Arta XH“*, gore citiran, stav 71, slučajeve ESLJP-a: [Brualla Gómez de la Torre](#), stav 36;

slučaj [Kozlica](#), stav 33; gore citiran slučaj [Bulfracht LTD](#), stav 34, [Dobrić protiv Srbije](#), zahtev br. 2611/07 i 15276/07, od 21. juna 2011. godine, stav 54; i [Jovanović protiv Srbije](#), zahtev br. 32299/08, od 2. oktobra 2012. godine, stav 48).

54. Pored toga, kada je odlučivao da li je postupak pred apelacionim ili kasacionim sudovima u skladu sa zahtevima stava 1 člana 6 EKLJP-a, Sud je uzeo u obzir obim u kome je slučaj bio razmotren pred nižim sudovima, (ne)postojanje pitanja koja se odnose na pravičnost postupka pred nižim sudovima, kao i prirodu uloge dotičnog suda (vidi, slučajeve ESLJP-a: [Levages Prestations Services](#), stavovi 45-49; gore citiran slučaj [Brualla Gómez de la Torre](#), stavovi 37-39; [Sotiris i Nikos Koutras ATTEE protiv Grčke](#), br. 39442/98, stav 22; i [Nakov protiv bivše Jugoslovenske Republike Makedonije](#) (odluka), br. 68286/01, odluka od 24. oktobra 2002. godine).
55. S tim u vezi, Sud se poziva na slučaj Velikog veća ESLJP-a u slučaju: [Zubac protiv Hrvatske](#) [br. 40160/12, presuda od 5. aprila 2018. godine], kao i slučajeve iz svoje sudske prakse, kroz koji je, u vezi sa pitanjem dozvoljenosti revizije, a koje je povezano sa zakonom definisanim vrednosnim pragom, u načelu ponovljeno da "način na koji se primenjuje član 6. stav 1. [EKLJP] u apelacionim i kasacionim sudovima zavisi od posebnosti postupka pred tim sudovima. Uslovi prihvatljivosti revizije mogu biti stroži od onih za redovnu žalbu" (vidi, stav 82 presude i tu korišćene reference, kao što je slučaj: [Kozlica protiv Hrvatske](#), br. 29182/03, presuda od 2. novembra 2006. godine, stav 32). Nakon toga, ESLJP je u istom slučaju naglasio da je „primena zakonskog praga *ratione valoris* za reviziju u Vrhovnom sudu legitimna i razumna proceduralna pretpostavka, s obzirom na to da se sud bavi samo pitanjima od posebnog značaja“ (vidi, stav 83 presude u slučaju: [Zubac protiv Hrvatske](#) i reference korišćene u tom slučaju, vidi, između ostalog i slučaj: [Jovanović protiv Srbije](#), br. 32299/08, presuda od 2. oktobra 2012. godine, stav 48; kao i slučaj Suda: [KI96/22](#), podnosilac zahteva: *Naser Husaj i Uliks Husaj*, gore citiran, stav 52, [KI199/22](#), podnosilac: *P.T.P. „Arta XH“*).
56. U tom smislu, ESLJP je takođe u slučaju: [Zubac protiv Hrvatske](#), i u vezi sa primenom zakonskih ograničenja *ratione valoris* za pristup višim sudovima, razvio test u tri koraka, kroz koji je trebalo razmotriti i oceniti: (i) predvidljivost ograničenja, (ii) pitanje da li podnosilac zahteva ili država treba da snose štetne posledice propusta učinjenih tokom postupka, i (iii) pitanje „preteranog formalizma“ u primeni ograničenja (vidi, stavove 80-86 presude u slučaju: [Zubac protiv Hrvatske](#), i reference korišćene u toj presudi) ista načela su afirmisana i primenjena kroz sudske prakse Suda (vidi i slučajeve Suda: [KI96/22](#), podnosilac zahteva: *Naser Husaj i Uliks Husaj*, gore citiran, stav 53, [KI199/22](#), podnosilac zahteva: *P.T.P. „Arta XH“*, gore citiran, stav 74).
57. U vezi sa prvim, ESLJP je precizirao da je (i) pitanje pravnog sredstva u ovom slučaju bilo predvidivo sa stanovišta parničara. U tom smislu, ESLJP je dodao da je (ii) pretpostavka da je ograničenje pristupa predvidljivo ispunjena ako postoji koherentna sudska praksa, i (iii) dosledna primena ove prakse, a naknadno je takođe ocenio da (iv) uzima u obzir pristup podnosioca zahteva u praksi relevantnog suda, i (v) da li je isti bio zastupljen od strane kvalifikovanog advokata (vidi, stavove 87-89 presude u slučaju: [Zubac protiv Hrvatske](#); vidi, isto tako, slučajeve Suda: [KI96/22](#), podnosilac zahteva: *Naser Husaj i Uliks Husaj*, gore citiran, stav 54, i [KI199/22](#), podnosilac zahteva: *P.T.P. „Arta XH“*, gore citiran, stav 75).
58. U vezi sa tim da li podnosilac zahteva ili javni organi treba da snose štetne posledice propusta učinjenih tokom postupka, Sud je naglasio da se, primenjujući kriterijume definisane u slučaju [Zubac protiv Hrvatske](#), mora utvrditi da li je podnosilac zahteva bio zastupan tokom postupka i da li je pokazao neophodnu revnost u preduzimanju relevantnih procesnih radnji, nastavljajući sa utvrđivanjem da li su greške mogle biti

izbegnute od samog početka i da li se greške uglavnom mogu pripisati podnosiocu zahteva ili nadležnim organima (vidi, stavove 90-95 presude ESLJP-a u slučaju: [Zubac protiv Hrvatske](#); vidi i slučajeve Suda: [KI96/22](#), podnosilac zahteva: *Naser Husaj i Uliks Husaj*, gore citiran, stav 55, [KI199/22](#), podnosilac zahteva: *P.T.P. „Arta XH“*, gore citiran, stav 76).

59. U vezi sa trećim, odnosno pitanjem preteranog formalizma, Sud je na osnovu sudske prakse ESLJP-a naglasio da prekomerni formalizam sudova može biti u suprotnosti sa pravom na pristup sudu. U tom smislu, ESLJP je naglasio da se „*međutim, smatra se daje pravo na pristup sudu oštećeno onog trenutka kada pravila prestanu da budu u službi pravne sigurnosti i pravilnog sprovođenja pravde i posledično stvaraju barijeru što onemogućava strankama da se njihov slučaj meritorno sudi od strane nadležnog suda*“ (vidi, stav 98 presude u slučaju: [Zubac protiv Hrvatske](#); vidi i slučajeve Suda: [KI96/22](#), podnosilac zahteva: *Naser Husaj i Uliks Husaj*, gore citiran, stav 56, [KI199/22](#), gore citiran, stav 102).
60. Sud je potvrdio da je ograničavanje pristupa Vrhovnom sudu određivanjem zakonskog praga *ratione valoris* opravdano legitimnom namerom Vrhovnog suda da se bavi samo važnijim stvarima. Prema njima, rešavanje nepravilnosti koje su počinili nižestepeni sudovi prilikom utvrđivanja vrednosti spora takođe je imalo legitiman cilj, odnosno poštovanje vladavine prava i pravilnog funkcionisanja pravosudnog sistema (vidi, slučajeve Suda: [KI96/22](#), podnosilac zahteva: *Naser Husaj i Uliks Husaj*, gore citiran, stav 57, [KI199/22](#), gore citiran, stav 78; vidi u tom posebnom smislu stavove 101-125 presude u slučaju ESLJP-a: [Zubac protiv Hrvatske](#)).
61. Sud smatra da u takvim okolnostima redovni sudovi uživaju široku slobodu ocene načina primene relevantnih ograničenja *ratione valoris* u ovom slučaju. Međutim, to ne znači da sudovi uživaju neograničeno diskreciono pravo u tom smislu. Kada razmatra da li je ova sloboda ocene prekoračena, Sud mora obratiti posebnu pažnju na tri kriterijuma, i to (i) predvidljivost postupka koji se primjenjuje u vezi sa revizijom; (ii) pitanje ko treba da snosi štetne posledice grešaka učinjenih tokom postupka, i (iii) pitanje da li je pristup podnosioca zahteva Vrhovnom sudu ograničen preteranim formalizmom (vidi, slučaj Suda: [KI199/22](#), gore citiran, stav 78).
62. Stoga, Sud će u nastavku primeniti gore navedena načela i test koji je razvio ESLJP u okolnostima konkretnog slučaja, odnosno (i) u odnosu na kriterijum predvidivosti ograničenja kroz zakonski prag, oceniće da li je sudska praksa Vrhovnog suda dosledna i jasna u pogledu dozvoljenosti revizije; zatim (ii) će oceniti da li se ograničenje pristupa Vrhovnom sudu može pripisati grešci podnosioca zahteva; i (iii) oceniće da li je Vrhovni sud primenio preterani formalizam prilikom tumačenja i primene zakonskih odredbi na snazi koje su se odnosile na prag dozvoljenosti revizije.

(i) *Predvidljivost postupka koji se primenjuje u vezi sa revizijom*

63. Vraćajući se na okolnosti konkretnog slučaja u vezi sa (i) pitanjem predvidivosti ograničenja, Sud će, prvo, pažljivo oceniti način na koji je Vrhovni sud razmotrio reviziju podnosioca zahteva da bi utvrdio da li Vrhovni sud ima konsolidovanu sudska praksu u pogledu zakonskog praga dozvoljenosti revizije. U prilog ovome, Sud primećuje da je u pravnom poretku pristup Vrhovnom sudu u građanskim predmetima obezbeđen putem revizije na osnovu člana 211. ZPP-a. Revizija se odnosi na sporove u kojima zahvaćeni deo presude prelazi određeni prag vrednosti. Kada se dostigne ovaj prag vrednosti, pristup Vrhovnom sudu postaje stvar individualnog prava. U okviru revizije, Vrhovni sud može ukinuti presude nižestepeni sudova i vratiti predmet na ponovno suđenje ili, u određenim slučajevima, preinačiti osporenu presudu. U svakom

slučaju, Vrhovni sud je ovlašćen da proglasi nedozvoljenom svaku reviziju koja ne ispunjava relevantne zakonske uslove.

64. U ovom slučaju, podnosioci zahteva su podneli reviziju Vrhovnom sudu, tvrdeći bitne povrede odredaba parničnog postupka i pogrešnu primenu materijalnog prava. Nadalje, Vrhovni sud je odbio, kao nedozvoljenu, reviziju koju su podneli podnosioci zahteva, zaključivši da je relevantna vrednost predmeta spora ispod zakonskog minimuma. Prilikom ocene prihvatljivosti *ratione valoris*, Vrhovni sud je naglasio: „[...] u ovoj parnično pravnoj stvari, prvo je ocenio dozvoljenost revizije na osnovu člana 211.3 Zakona o parničnom postupku, gde je utvrđeno da se „Revizija ne dozvoljava u imovinsko pravnim odnosima u kojima se tužbeni zahtev ne odnosi na novčane zahteve, na predaju stvari ili na ispunjavanje neke druga polaganja, ukoliko vrednost predmeta spora navedenog u tužbi tužioca ne prelazi sumu od 3,000 €“, dok je članom 30. stav 1. ZPP-a određeno: „Tužilac ima dužnost da u imovinsko – pravnim sporovima, u tužbi utvrdi vrednost predmeta spora. Kao vrednost predmeta spora se ima u vidu sama vrednost glavnog zahteva“, a u stavu 2 ovog člana propisano: „Kamate, troškovi postupka, ugovoreni penaliteti i ostali zahtevi se ne uzimaju u obzir ukoliko ne predstavljaju glavni zahtev”.

U ovom slučaju, tužioci nisu pomenuli vrednost spora ni tužbom ni kasnijim preciziranjem zahteva, dok je sud sudskom opomenom od 09.03.2017. godine pozvao tužioca da u ime sudske takse za tužbu plati taksu u iznosu od 15 €, koju je platio tužilac. Vrhovni sud je dužan da oceni dozvoljenost revizije i u ovom slučaju revizija nije dozvoljena zbog vrednosti spora, na osnovu toga što tužioci u tužbi nisu pomenuli vrednost spora niti naknadno u preciziranju zahteva, dok taksa plaćena za tužbu ne prelazi vrednost spora preko 3.000 € prema Administrativnom uputstvu o izjednačavanju sudskih taksi i priroda spora ne predstavlja izuzetak za dozvoljenost revizije (izuzeci bez obzira na vrednost)”.

65. Na osnovu ovakvog zaključka Vrhovnog suda, više je nego jasno da je Vrhovni sud, odlučujući o reviziji, odbio zahtev za reviziju na osnovu zakonske odredbe stava 3. člana 211. ZPP-a, ne upuštajući se u suštinu žalbenih navoda podnosioca zahteva.
66. Stoga, i pored jasnog obrazloženja u zahtevu za reviziju, više je nego očigledno da je Vrhovni sud postupio u potpunosti u skladu sa zakonskom odredbom člana 30. i stava 3. člana 221. ZPP-a, koji konkretno definišu zakonska ograničenja razmatranja revizije ako vrednost spora uopšte nisu utvrdili podnosioci zahteva.
67. Shodno tome, Sud utvrđuje da zakonske odredbe na koje se poziva Vrhovni sud svakako sadrže ograničenja u pogledu usvajanja revizije u formalnom smislu i kao takve, one su jasne i predvidive kako za podnosioca zahteva tako i za Sud. Međutim, predvidljivost zakonskih ograničenja i njihova primena zavise od slučaja i ona, kao takva, treba da budu predmet sveobuhvatne ocene, gde u njihovoj oceni treba izbegavati formalistički pristup kada se ograničenja primenjuju u konkretnom slučaju.

(ii) *Pitanje ko treba da snosi štetne posledice grešaka učinjenih u postupku*

68. Pažljivo razmatrajući drugi uslov (ii) da li se ograničenje pristupa Vrhovnom sudu može pripisati greškama podnosioca zahteva, Sud, da bi došao do odgovora, mora uzeti u obzir sam početak podnošenja tužbenog zahteva kao i zakonske odredbe ZPP-a, koje regulišu pitanje i postupak utvrđivanja vrednosti spora prilikom podnošenja tužbenog zahteva.
69. Upravo u prilog tome, Sud podseća da je ograničenje pristupa Vrhovnom sudu pokriveno opšte prihvaćenom legitimnom svrhom zakonskog praga *ratione valoris* za

žalbe Vrhovnom sudu, čija je svrha da obezbedi da se Vrhovni sud, imajući u vidu suštinu svoje uloge, bavi samo pitanjima od značaja. U prilog tome, Sud podseća da je uloga Vrhovnog suda, između ostalog, da obezbedi jedinstvenu primenu zakona, kao i ravnopravnost svih u njegovoj primeni. S obzirom na ovu funkciju, Sud smatra neophodnim da oceni da li odluka Vrhovnog suda sledi legitiman cilj, odnosno poštovanje vladavine prava i pravilno funkcionisanje pravosudnog sistema (vidi gore navedeni slučaj Suda: [Kl199/22](#)).

70. S tim u vezi, Sud će pažljivo razmotriti u kojoj meri je slučaj podnosilaca zahteva razmatran pred nižim sudovima, tačnije kako je rešen njegov zahtev za utvrđivanje vrednosti spora, kao i prirodu uloge Vrhovnog suda.
71. Stoga, za Sud nije sporna činjenica da su podnosioci zahteva podneli tužbu Osnovnom sudu bez utvrđivanja vrednosti tužbenog zahteva, iako stav 1. člana 30. ZPP-a propisuje da *“Tužilac ima dužnost da u imovinsko – pravnim sporovima, u tužbi utvrdi vrednost predmeta spora. [...]”*.
72. Međutim, pažljivo razmatrajući odredbu člana 36. ZPP-a, Sud takođe primećuje da ukoliko tužilac ne postupi u skladu sa članom 30. ZPP-a i ne utvrdi vrednost predmeta spora u tužbenom zahtevu, neće snositi procesne posledice iz razloga što je upravo članom 36. ZPP-a napravljen izuzetak, na taj način što obaveza utvrđivanja vrednosti spora kao procesne radnje prelazi na sud. Konkretnije, *“[...]sud prema službenoj dužnosti ili prema prigovoru optužene stranke, najkasnije na pripremnom ročištu, ako ono nije održano, onda na ročištu za glavnu raspravu pravnog pitanja, ali pre nego što počne razmatranje glavnog pitanja, brzo i na prikladan način će odrediti, odnosno će verifikovati tačnost vrednosti date tužbi od stranke tuženika. U ovakvim slučajevima sud odlučuje rešenjem protiv kojeg se ne dozvoljava žalba”*.
73. Shodno tome, iz teksta zakonske odredbe člana 36. ZPP-a, jasno se vidi da je vrednost predmeta spora jedan od elemenata tužbe, element koji je zakonom definisan, ali nije neophodan preduslov za podnošenje tužbe. Dakle, ni u slučajevima kada stranka nije utvrdila vrednost predmeta spora u trenutku podnošenja tužbenog zahteva, sud neće odbiti tužbu, niti će vratiti tužbu tužiocu na ispravku.
74. Drugim rečima, u slučajevima kada tužilac nije utvrdio vrednost predmeta spora ili je utvrdio da je vrednost predmeta spora premala ili previsoka, sud prema službenoj dužnosti ili prema prigovoru tužene najkasnije na pripremnom ročištu, a ako pripremno ročište nije održano, onda pre početka glavne rasprave, na odgovarajući način utvrđuje vrednost predmeta spora, uzimajući u obzir objektivne okolnosti predmetnog tužbenog zahteva.
75. Sud nalazi da je zakonska odredba člana 36. ZPP-a sasvim jasna, kako u pogledu prava tako i u pogledu procesnih radnji i obaveza, i jasno utvrđuje da je obaveza Osnovnog suda da utvrdi vrednost spora prema službenoj dužnosti u 3 različite situacije, a to su: *(i) ukoliko tužitelj nije uopšte pomenuo vrednost predmeta spora, (ii) ukoliko je on predstavio mnogo nižu vrednost; i (iii) kada je tužilac predstavio veoma visoku vrednost spora*. Pored toga, obaveza Osnovnog suda, kada je podnet tužbeni zahtev iz člana 36. ZPP-a, je da utvrdi vrednost predmeta spora prema službenoj dužnosti i to rešenjem pre početka glavne rasprave. Dakle, preduslov da bi sud mogao meritorno da postupi prema tužbenom zahtevu je da prvo posebnim rešenjem na posebnom ročištu utvrdi vrednost predmetnog spora.
76. U pogledu načina utvrđivanja i provere vrednosti predmeta spora, sud je dužan da, prema objektivnim kriterijumima, utvrdi novčanu protivvrednost tužbenog zahteva na osnovu podataka iz tužbe i samo ako je to moguće po prirodi slučaja, odnosno da

unapred utvrdi vrednost predmeta spora, odnosno da li je vrednost predmeta spora označena i da li je označena kao previsoka ili preniska. Ova provera se primenjuje do granice prihvatljive verovatnoće, jer bi svako dublje razmatranje problema, odnosno tužbenog zahteva, ugrozilo realizaciju osnovnog zadatka suda, a to je da obezbedi pravnu zaštitu.

77. Stoga, sama činjenica da podnosioci zahteva nisu utvrdili vrednost spora pred Osnovnim sudom njihov tužbeni zahtev se kvalifikuje kao tužbeni zahtev kategorije *i) ukoliko tužitelj nije uopšte pomenuo vrednost predmeta spora* iz člana 36. ZPP-a, prema kome su pokrenuli postupak u kome je Osnovni sud dužan da prema službenoj dužnosti postupi po ovom zahtevu.
78. Sud utvrđuje iz presude Osnovnog suda da poslednje navedeni nije postupio na način propisan članom 36. ZPP-a. Sud mora naglasiti da propust suda da postupi u bilo kom delu postupka može stvoriti negativne posledice po podnosiocima zahteva i stoga se ovi propusti ne mogu definisati kao propusti tužioca.
79. Konkretnije, Sud primećuje da podnosioci zahteva tokom postupka podnošenja tužbenog zahteva, u skladu sa članom 30. ZPP-a u vezi sa članom 36. ZPP-a, nisu napravili greške u pogledu utvrđivanja vrednosti predmeta spor, a samim tim i greške, ukoliko su nastale pred Osnovnim sudom, po mišljenju ovog suda, ne mogu se objektivno pripisati podnosiocima zahteva.
80. Pored toga, prema mišljenju Suda, zbog propusta Osnovnog suda i Apelacionog suda u ovom slučaju ne može proizaći nikakvo razumno očekivanje. Takođe, činjenica da su podnosioci zahteva platili sudsku taksu u iznosu od 15 € prilikom podnošenja tužbenog zahteva Osnovnom sudu, ne može im se pripisati kao greška i biti odlučna činjenica koja se može koristiti prilikom utvrđivanja vrednosti objekta spora, iz razloga što za Sud nije sporna činjenica da podnosioci zahteva, prilikom podnošenja tužbenog zahteva u skladu sa vrednošću predmeta spora, moraju da plate i sudsku taksu utvrđenu Administrativnim uputstvom Sudskog saveta Kosova. U suštini, uplata takse u iznosu od 15 € ne može poslužiti kao jedini parametar za utvrđivanje vrednosti predmetnog spora, posebno iz razloga što su podnosioci zahteva platili sudsku taksu u iznosu od 15 € kao uslovni iznos koji je stranka dužna da plati kada vrednost spora nije poznata, dok je sama taksa u iznosu od 15 € uslov kojim se stranci omogućava da njen tužbeni zahtev usvoji sud u procesnom smislu, a ne da ga odbije kao nepotpun tužbeni zahtev pre početka postupka.
81. U prilog tome, Sud želi da doda da, da Osnovni sud nije napravio procesni propust (grešku) u postupku utvrđivanja vrednosti spora i da je vrednost utvrdio Osnovni sud, kao što je propisano članom 36. ZPP-a, stvorila bi se situacija koja bi omogućila podnosiocima zahteva da plate dodatni iznos (razliku) vrednosti sudske takse za utvrđenu vrednost spora kako bi dostigli potreban iznos utvrđene vrednosti spora.
82. Sud je mišljenja da su se greške u postupku mogle izbeći od samog početka, da je Osnovni sud postupio u skladu sa zakonskom odredbom člana 36. ZPP-a. Iz ovoga proizilazi da se ove greške objektivno mogu pripisati sudovima, a ne podnosiocima zahteva.

(iii) Da li je Vrhovni sud koristio preterani formalizam prilikom tumačenja i primene zakonskih odredbi na snazi u pogledu prava dozvoljenosti revizije

83. U pogledu ocene ispunjenosti trećeg kriterijuma, Sud ističe da je poštovanje formalnih pravila parničnog postupka, kojim stranke obezbeđuju odlučivanje u građanskom sporu, valjano i važno, jer se na taj način diskreciona sloboda može ograničiti, može se

obezbediti jednakost oružja, kako bi se sprečila proizvoljnost i obezbedila efikasnost prilikom odlučivanja o sporu i suđenje u razumnom roku, kao i pravna sigurnost i poštovanje suda.

84. Međutim, u sudskoj praksi Suda je utvrđeno da „prekomerni formalizam“ može biti u suprotnosti sa zahtevom da se obezbedi praktično i efektivno pravo na pristup sudu na osnovu člana 31. Ustava u vez sa članom 6. stava 1. EKLJP-a. Ovo se obično dešava u slučajevima striktnog tumačenja proceduralnog pravila koje onemogućava razmatranje merituma tužbe podnosioca zahteva, uz odgovarajući rizik da će njegovo ili njeno pravo na delotvornu sudsku zaštitu biti povređeno (vidi, između ostalog, slučajeve Suda: [KI199/22](#), podnosilac zahteva: *P.T.P. „Arta XH“*, gore citiran, stav 100, na osnovu slučajeve ESLJP-a: *Běleši drugi protiv Republike Češke*, zahtev br. 47273/99, stavovi 50-51 i 69, i *Walchli protiv Francuske*, zahtev br. 35787/03, stav 29).
85. Stoga, u ovom slučaju, Vrhovni sud nije trebalo da bude vezan greškama nižih sudova prilikom odlučivanja da li da omogući pristup podnosiocima zahteva, već je trebalo da razmotri da li je pristup njemu sprečen proceduralnim propustima nižih sudova.
86. S tim u vezi, može se reći da pozivanje Vrhovnog suda samo na zakonsku odredbu stava 3, člana 211. ZPP-a i davanje obrazloženja bez prethodnog razmatranja mogućeg procesnog propusta, da se „revizija ne dozvoljava u imovinsko pravnim odnosima u kojima se tužbeni zahtev ne odnosi na novčane zahteve, na predaju stvari ili na ispunjavanje neke druga polaganja, ukoliko vrednost predmeta spora navedenog u tužbi tužioca ne prelazi sumu od 3,000 €“, prenošenjem odgovornost i greške samo na podnosioca zahteva i pravdajući to činjenicom da je na osnovu člana 30. stav 1. ZPP-a propisano da je: „revizija dozvoljena, tužilac ima dužnost da u imovinsko – pravnim sporovima , u tužbi utvrdi vrednost predmeta spora...“, prema zaključku Suda, predstavlja preterani formalizam u tumačenju pravnih propisa, posebno iz razloga što Vrhovni sud nije uzeo u obzir član 36. ZPP-a i, da je to uradio i da je tu odredbu razmotrio u okolnostima konkretnog slučaja, mogao je doneti zaključak o mogućim propustima ili greškama koje je učinio pre svega Osnovni sud, a u daljem postupku i Apelacioni sud.
87. Takođe, prema članu 486. ZPP-a, primećuje se da se ne razmatraju sporovi male vrednosti, sporovi u vezi sa nepokretnim stvarima, sporovi iz radnih odnosa i sporovi zbog ometanja raspolaganja. Dakle, ZPP jasno određuje da se sporovi u vezi sa nepokretnostima ne smatraju sporovima male vrednosti. Međutim, Vrhovni sud se nije pozvao na ovu odredbu prilikom ocene vrednosti spora podnosioca zahteva, koji se zapravo odnosio na nepokretnost.
88. U ovim okolnostima, imajući u vidu da su u slučaju podnosioca zahteva odlučivale dve instance redovnih sudova, Osnovni sud i Apelacioni sud, koji su imali punu nadležnost u ovom slučaju da utvrde vrednost spora prema službenoj dužnosti i da je uloga Vrhovnog suda i da preispituje sprovođenje zakona na snazi od strane nižih sudova, može se reći da je odluka Vrhovnog suda u konkretnom slučaju predstavljala nesrazmernu prepreku koja narušava samu suštinu prava podnosioca zahteva, zagarantovanog stavom 1 člana 31. Ustava u vezi sa stavom 1 članom 6. EKLJP-a i da je isti prekorao slobodu ocenjivanja.
89. S tim u vezi, Sud smatra da se konstatacija povrede stava 1 člana 31. Ustava u vezi sa stavom 1 člana 6. EKLJP-a, u okolnostima konkretnog slučaja, odnosi samo na načelo pristupa sudu, odnosno Vrhovnom sudu i, ni na koji način, ne prejudicira ishod merituma slučaja.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa stavom 1, člana 113 i članom 116. Ustava, članom 20. Zakona i pravilom 48 (1) (a) Poslovnika, 24. septembra 2024. godine, jednoglasno,

ODLUČUJE

- I. DA PROGLASI zahtev prihvatljivim;
- II. DA UTVRDI da je došlo do povrede stava 1. člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo u vezi sa stavom 1. člana 6. (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima;
- III. DA PROGLASI ništavim rešenje [Rev. br. 382/2023] od 17. oktobra 2023. godine Vrhovnog suda Republike Kosovo;
- IV. DA VRATI rešenje [Rev. br. 382/2023] od 17. oktobra 2023. godine Vrhovnog suda Republike Kosovo na preispitivanje u skladu sa zaključcima Suda u ovoj presudi;
- V. DA NALOŽI Vrhovnom sudu da obavesti Sud u skladu sa stavom (5) pravila 60 Poslovnika, do 24. marta 2025. godine, o merama preduzetim za sprovođenjem presude Suda;
- VI. DA DOSTAVI ovu presudu strankama i, u skladu sa stavom 4 člana 20. Zakona, objavi u Službenom listu Republike Kosovo;
- VII. DA UTVRDI da ova presuda stupa na snagu na dan objavljivanja u Službenom listu Republike Kosovo, u skladu sa stavom 5, pravila 20. Zakona.

Sudija izvestilac

Selvete Gërzhaliu Krasniqi

Predsednica Ustavnog suda

Gresa Caka-Nimani